

Motion till riksdagen
2005/06:So686

av Jan Lindholm m.fl. (mp)

Barn som är beroende av samhället

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut	2
Barn som är beroende av samhället.....	2
Uppföljning av familjerådslag.....	2
Åtgärder för hela familjen	3
Barn som behöver lämna sin familj.....	3
Socialtjänstens kontakt med andra i barnets närhet.....	4
Tillsyn av familjehem och HVB	5

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta initiativ till en ny översyn av familjerådslagsmodellen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för hela familjen.
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag för att underlätta barnets kontakt med det egna nätverket enligt vad som anförs i motionen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av driftsformerna för hem för vård och boende.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning om hur tillsynen av institutionsvården för barn och ungdomar skall säkerställas.
6. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på hur institutionsvården för barn och ungdomar skall bedrivas på ett professionellt sätt.

Barn som är beroende av samhället

Uppföljning av familjerådslag

Hösten 1995 tog Svenska Kommunförbundet initiativ till en försöksverksamhet i tio kommuner med utgångspunkt från den nyzeeländska utrednings- och beslutsmodellen Family Group Conference, eller familjerådslag som den kallas i Sverige.

2001 vann Miljöpartiet de grönas motion ”Omhändertagande av barn” gehör, vilket innebar att familjerådslag skall vara en rättighet.

Familjerådslag är inte en behandlingsmodell utan ett sätt att fatta beslut om och planera insatser för barn och ungdomar genom att engagera det egna nätverket inom den utvidgade familjen. En samordnare får i uppdrag av socialtjänsten att hjälpa familjen att ordna familjerådslaget. Samordnare är fristående i förhållande till socialtjänsten. Samordnarens uppgift är att hjälpa familjen till lösning och till enighet kring en handlingsplan.

Familjerådslag har fått ett blandat mottagande och en blandad genomslagskraft. Enligt utvärderingen som gjorts av Socialstyrelsen av de tio försökskommunerna är förklaringen till det svaga genomslaget dels att åtta av tio familjer tackade nej till erbjudandet om familjerådslag, dels att socialsekreterarna hade svårt att överlämna kontrollen till familjen eller samordnaren för rådslaget och att socialsekreteraren misstrodde familjens möjligheter.

2002 genomförde Socialstyrelsen en uppföljning och utvärdering av familjerådslagsmodellen. I utredningen skriver man att förväntningarna på familjerådslagen bara delvis har infriats men att det är för tidigt att döma ut modellen. Vi vill med denna motion se över varför modellen inte fått ett brett genomslag, vilka hinder som finns och hur vi skall skapa förutsättningar för att familjerådslag skall bli det verktyg som vi ser att det är för familjer i kris.

Med anledning av ovanstående vill Miljöpartiet att Socialstyrelsen på nytt får i uppdrag att göra en ny översyn över familjerådslagsmodellen och att återkomma med förslag hur den bättre kan implementeras i socialtjänstens arbete.

Åtgärder för hela familjen

Att omhänderta ett barn är ett så allvarligt ingripande att det endast skall ske när ingen annan lösning står till buds. När beslut fattas om åtgärder för barnets bästa anser vi att situationen är så allvarlig att den också måste följas av åtgärder för att lösa den situation i familjen som föranlett omhändertagandet. Ett omhändertagande är svårt för alla parter, och barnets föräldrar/anhöriga mår då sämre än någonsin. Tyvärr är det alltför vanligt att familjen lämnas åt sitt öde när barn omhändertagits. Här måste det ske en förändring. Oavsett om barnet/ungdomen kommer att stanna en begränsad tid i sitt fosterhem eller om det kommer att stanna i fosterhemmet under resterande uppväxt behöver föräldrarna hjälp med att på nytt utveckla och upprätthålla ett positivt föräldraskap i förhållandet till sitt barn. Det måste bli tydligare i socialtjänstens uppdrag att även fokusera på åtgärder för att hjälpa resterande familjemedlemmar för att dels stärka familjen, dels förbättra relationen mellan barn och föräldrar.

Barn som behöver lämna sin familj

Att arbeta för att stötta hela familjen och att få dem att bli en fungerande familj kräver sitt arbete, men ibland kan det vara bäst för barnen att de säras från sina föräldrar och får hjälp till boende utanför den närmsta familjekretsen. Det är tyvärr inte alltid förenligt med barnets bästa att från socialtjänstens sida fokusera på ett återförande med föräldrarna.

I en studie av Socialstyrelsen från 2002 visade det sig att socialsekreterarna arbetade främst med att få ungdomar att flytta hem igen, ett svårt arbete då endast en femtedel faktiskt flyttade hem igen. Konfliktnivån mellan föräldrar och barn bedömdes vara mycket hög. Kanske kan man säga att ungdomarnas vägran att flytta hem igen är sunda reaktioner på ett osunt familjeliv. Slutsatsen som dras i studien är att det familjeorienterade synsättet är starkt och att socialtjänsten har svårt att hantera konflikten mellan föräldrarna och ungdomarna. Att barn ska leva med sin familj måste vara ett första mål anser vi, men om familjen är så dysfunktionell måste socialtjänsten stå på barnens sida och söka efter lösningar som bäst tillvaratar barnets behov. Att få familjen att återigen fungera får komma i ett senare skede.

Vi menar att när barn ger uttryck för en välgrundad mening om att få flytta från sina föräldrar på grund av konflikter bör socialtjänsten bistå dem och utreda möjligheterna för annat boende.

Om konflikter finns av olika skäl såsom i starkt patriarkala familjer som till exempel hindrar barnen i deras naturliga frigörelseprocess menar vi att det måste finnas förutsättningar till skydd och stöd för barn och ungdomar att

Fel! Okänt namn på

lämna sin familj. I detta svåra arbete måste bl.a. socialtjänsten få vägledning och stöttning att arbeta inte bara för återföreandet av familjen utan också utifrån barnets bästa för att hjälpa barnen och ungdomarna bort från familjen.

Ett problem i dessa sammanhang är att sekretesslagstiftningen som ger vårdnadshavaren insyn och rätt till information angående barnet.

Socialtjänstens kontakt med andra i barnets närhet

Att splittra familjer och släkter har gjort många människor olyckliga och skapat många tragedier. Det har vi många vittnesmål om. Det har saknats och saknas i viss mån fortfarande en helhetssyn när det gäller våra rötters betydelse.

Barnens rätt att få träffa sin anhöriga måste garanteras. Om det inte finns mycket speciella skäl som talar däremot, måste ett barn som är familjehemsplacerat ha samma rätt som alla andra barn att få träffa sina anhöriga när hon/han själv vill det. Mor- och farföräldrar kan i en sådan situation ha en mycket viktig betydelse och även andra släktingar.

Vid en utredning har socialnämnden rätt att kontakta andra personer i barnets närhet såsom personal i skola och förskola, barnvårdscentraler och barnsjukvården m.fl. Enligt en studie gjord av Socialstyrelsen användes denna möjlighet bara i hälften av fallen. Även missbruks- och vuxenpsykiatriska vården kan kopplas in rörande föräldrarnas livssituation. Det har visat sig att det är i genomsnitt knappt hälften av fallen som pappor kopplades in. Men pappor är också föräldrar. Även en inte alltid närvarande pappa är en förälder. Oftast var det bara mammorna som socialsekreterarna hade kontakt med. Vad det gäller barnets övriga nätverk var kontakten med de personerna dålig. För att kunna göra en sådan rättvis bedömning av barnets situation bör så många som möjligt i barnets närhet få möjlighet att uttrycka sig.

Men ett problem är att socialtjänsten inte alltid får reda på släktingars och andra personers existens. Information om dessa kommer framför allt från vårdnadshavarna, och dessa kan välja på grund av egna konflikter med dessa personer att inte berätta om dem eller glömma bort att de finns och är viktiga för barnet. Det är också ett problem i lagstiftningen när släktingar eller andra personer kontaktar socialtjänsten och på så sätt vill tillvarata barnets intressen men att socialtjänsten då inte kan lämna några uppgifter alls. En annan fråga är hur dessa personer kan komma in i processen för att barnens skull om inte vårdnadshavaren lämnar sitt godkännande. Vi menar att det behöver tas fram rutiner för hur socialtjänsten på ett bättre sätt kan inhämta information om släktingars och andra personers existens för att bistå barnen. Det behöver också ses över vilka hinder som finns och hur man ska förenkla kontakten mellan barnen och andra personer i dessa nätverk med eller utan vårdnadshavarens medgivande. Det är viktigt att barnen får och kan behålla sina nätverk. Vi tror att när hemförhållandena inte är de bästa är det särskilt viktigt med andra nätverk och andra vuxna i barnets närhet. Mor- och farföräldrar, andra släktingar eller tidigare kontaktpersoner/familjer kan då vara av extra stor betydelse för barnen. Vi är medvetna om att det i utredningen Barnets bästa,

föräldrarnas ansvar finns vissa resonemang kring umgängesfrågan. Men vi väljer ändå att lägga fram förslag på området.

Tillsyn av familjehem och HVB

18 500 barn och unga i åldern 0–21 år var någon gång under 2001 placerad utanför det egna hemmet med stöd av SOL och/eller insats enligt LVU. Antalet barn i åldersgruppen 0–17 år som varit placerade utanför hemmet har varit tämligen stabilt sedan 1990-talet, dock med en svag ökning. Vad det gäller könsfördelningen är pojkar överrepresenterade, och det gäller även för barn födda utomlands. För barn under 12 år är oftast skälet till omhändertagande brister i hemmiljön, och för äldre är det på grund av deras eget beteende.

Familjehem är det vanligaste placeringsformen. 72 % av alla barn och unga med pågående vård var 2001 placerade i familjehem.

Hem för vård eller boende (HVB) kan drivas av offentlig eller privat huvudman. Tillstånd krävs av länsstyrelsen för att yrkesmässigt bedriva privat HVB. Hur många HVB som är i drift är enligt Socialstyrelsen inte riktigt klarlagt. Men alltför HVB drivs av enskild huvudman såsom aktiebolag eller handelsbolag. Utvecklingen har gått mot en kraftig privatisering av institutionssektorn. Enligt Socialstyrelsen har det skett en förskjutning mellan offentlig och privat producerad vård.

Vi menar att det bör utredas om den förskjutningen har fått någon betydelse för vården i allmänhet och barnen i synnerhet. Enligt vad Socialstyrelsen skriver är dagens institutionsvård för barn och ungdomar ett fält med låg grad av samhällelig och professionell styrning. Det saknas professionella grupper eller centrumbildningar som kan strukturera och organisera fältet utifrån en gemensam kunskapsmässig och normativ grund. Det skriver vidare att tillsynsmyndigheterna haft svårigheter med kontroll och insyn i institutionernas verksamheter och att det saknas drivkrafter för att få till stånd systematiska utvärderingar och uppföljningar av institutionernas verksamheter. Vi menar att detta är fullständigt oacceptabelt. Dessa barn är redan hårt utsatta och ska inte behöva utsättas för experiment och amatörmässig vård och behandling. Detta måste regeringen omedelbart åtgärda.

Stockholm den 4 oktober 2005

Jan Lindholm (mp)

Helena Hillar Rosenqvist (mp)

Mikael Johansson (mp)

Ulf Holm (mp)

Mikaela Valtersson (mp)